

Szabó Tünde
PhD-hallgató, Selye János Egyetem

Tanulmányok a tankönyvkutatás feladatairól, módszereiről

Tanárképző Kar Magyar Nyelv és Irodalom
Doktori Iskola e-mail: st0785@selyeuni.sk

2014-ben a Terra Kiadó gondozásában megjelent a komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke mellett működő Variológiai kutatócsoport konferenciájának tanulmánykötete. A kutatócsoport, melynek vezetője Doc. dr. Lőrincz Julianna, PhD. (SJE TTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Komárom – Eszterházy Károly Főiskola Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Eger), 2010-ben jött létre azzal a céllal, hogy a Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék nyelvészeinek munkáját összehangolja. A csoport fő kutatási feladata a tankönyvelemzés, melynek fontosságát a szlovákiai magyar tankönyvek színvonalának emelésében látják, illetve egy olyan elektronikus korpusz kialakításában, amely pozitívan befolyásolhatja az elektronikus tananyagok létrehozását.

A *Tanulmányok a tankönyvkutatás feladatairól, módszereiről* című kötet két részből tevődik össze. Az első rész a 2010-es, a második pedig a 2012-es tankönyvkutató szimpózium tanulmányainak szerkesztett anyagát tar-

talmazza. Jelen ismertetőben a kötet néhány tanulmányát mutatjuk be a teljesség igénye nélkül.

I. RÉSZ

Dr. Eöry Vilma, PhD. (Eszterházy Károly Főiskola) *A tankönyvelemzés módszertani kérdései* című tanulmányában hangsúlyozza, hogy a tankönyv mint szemléletformáló, ismeretközvetítő taneszköz vizsgálata nagyon fontos. Úgy véli, hogy a tankönyvek elemzése a nyelvi szöveg szempontjából még nagyon sok kutatást igényel. Tanulmányában részletesen szemlélteti azokat a módszertani kérdéseket, amelyek hangsúlyozottan a szövegközpontú felfogás alapján vizsgálják a tankönyveket. Tanulmányát egy mellékelt példaértekmű kérdőív zárja.

Doc. dr. Lőrincz Julianna, PhD. (Selye János Egyetem, Eszterházy Károly Főiskola) írásában, melynek címe *Variativitás és tankönyvkutatás*, a nyelvi variativitás elméleti kérdéseivel foglalkozik, valamint megvizsgálja a nyelvhasználat és az anyanyelvoktatás összefüggéseit. A szerző részletesen bemutatja a variánsok előfordulási lehetőségeit a különböző

nyelvi szinteken, a fonológiai szinten működő variánsokkal kezdve a nemzeti nyelv különböző változatainak variativitásáig. A tanulmány második felében Lőrincz Julianna a morféma- és lexémaszinten lévő variánstípusokat vizsgálja részletesen a szlovákiai magyarnyelvtankönyvekben, a tantervekben előírt követelményrendszerrel összhangban.

Doc. dr. Misad Katalin, PhD. (Comenius Egyetem) tanulmányában (*A szaknyelvek és a variativitás. Terminológiai problémák a szlovákiai magyar nyelvű tankönyvekben és segédletekben*) a magyar tankönyvekben és oktatási segédletekben lévő terminológiai problémákra hívja fel a figyelmet. A szerző rávilágít arra a problémára, hogy a szakközépiskolákban tanuló kisebbségi diákok nem az anyanyelvükön tanulják a szakterminológiát, ill. a szaktantárgyakat. E hiányosság az alapiskolákat és a gimnáziumokat egyaránt érinti, mert a magyar tannyelvű iskolákban használt tankönyvek a szlovák nyelvű tankönyvek fordításai, valamint a szerző utal arra is, hogy e fordítások több esetben helytelenek. Tanulmányában részletesen vizsgálja az alap- és kö-

zépiskolában jelenleg használatban lévő szlovákiai magyar nyelvű tankönyvek és oktatási segédletek terminológiáját. Konkrét példákkal szemlélte a tankönyvekben előforduló inadekvát megfeleltetések, közvetett kölcsönzők, szómagyarító törekvések és a szóképzési regionalizmusok jelenségét.

Doc. dr. Vörös Ottó, CSc. (nyugalmazott egyetemi docens, Selye János Egyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem) *A tankönyvek helynévhasználatának nyelvpolitikai vonatkozásai* című írásának bevezetésében felhívja a figyelmet arra, hogy a tulajdonnevek használata milyen fontos szerepet tölt be az egyén nyelvelsajátításában. A szerző úgy véli, nagyon sajnálatos, hogy a tulajdonneveknek a közoktatásban betöltött szerepe nem megfelelő, ezáltal nem tud teljesülni az identitásjelző funkciójuk sem. A szerző véleménye szerint fontos volna a névtant beemelési az oktatási-nevelési folyamatba. Vörös Ottó kitér a helynevek jelölését érintő nemrégiben felmerülő problémára a földrajz-könyvekben, és elsősorban pedagógiai szempontból javasolja, hogy a magyar nyelvű szövegben minden esetben magyar nyelven tüntessék fel a helyneveket. Úgy véli, hogy annak államnyelvi megfelelőjét egy szöveg kivüli szójegyzékben volna a legmegfelelőbb feltüntetni.

II. RÉSZ

Dr. Simon Szabolcs, PhD. (Selye János Egyetem) *A szlovákiai középiskolai magyarnyelvtankönyvek néhány szempontból* című tanulmányában ismerteti, mely szinteken a legidősebb tárgyalni a szlovákiai magyar tankönyvek főbb kérdéseit. A szerző foglalkozik többek között a tankönyveket érintő törvényi szabályozásokkal. Hiányként említi, hogy a tankönyvpiac liberalizálása helyett az iskolaügyi minisztérium egy tankönyv használatát engedélyezi. A szerző úgy véli, hogy a tankönyvek pedagógiai, didaktikai és összehasonlító szempontú vizsgálata egyaránt fontos. A tanulmány második felét egy kutatás eredményeinek ismertetése képezi, amely során az adott tankönyveket a didaktikai és az oktató-nevelő folyamat szempontjából vizsgálja. Simon Szabolcs ismerteti a tanárok és diákok véleményeit a középiskolai magyarnyelvtankönyvvel kapcsolatban. Tanulmányát pedig a

magyarnyelvtankönyvek koncepciójának bemutatásával zárja.

Prof. dr. Erdélyi Margit, CSc. (Selye János Egyetem) *A mese exegézise* című tanulmányának bevezetésében vázolja azokat a kérdésköröket, amelyeket írásában megválaszol. A gondolatébresztő felvezetést követően a mese fogalmát, a mese műfaját, valamint eredet szerinti megközelítését ismerteti gazdag szakirodalom felvonalatásával. A szerző úgy véli, hogy a mese definiálhatatlanságához hozzájárul az is, hogy egy változatos epikumról van szó. Bár tanulmányának címéül a mese exegézisét választotta, felhívja a figyelmet arra, hogy vizsgálódása összefüggésrendszerében újra és újra előbukkan a mese genezisének kérdése is.

Dr. Zimányi Árpád, PhD. (Eszterházy Károly Főiskola) – *A korszerű infokommunikációs technológiák hatása az anyanyelvi nevelésre* – arra a kérdésre keresi a választ, hogy a korszerű infokommunikációs technológiák nyelvi hatása milyen formában helyezhető el az anyanyelv-oktatásban. Tanulmánya első felében ismerteti azokat a változásokat, amelyek e technológiáknak köszönhetően létrejöttek a nyelvhasználatban. Majd pedig áttekinti azokat a főbb témákat, amelyeket már eddig feldolgoztak az internetes nyelvhasználatot vizsgálva. Az elméleti kérdések után Zimányi Árpád a témában folytatott elemzésének eredményeit mutatja be, amelyhez a Twitter nevű közösségi oldal szövegeiből merített példákat. A korpuszt először kommunikáció-elméleti szempontból vizsgálja, majd bizonyos morfológiai sajátosságait tekintve át, végül pedig a mondat szerkezeti jellemzőit is elemzi. A szerző úgy véli, nagyon fontos megtanítani diákjainkkal, hogy minden nyelvi formának megvan a maga helye a kommunikációban, és fontos megtanulni, mikor melyik megnyilatkozási formát válasszák. Megemlíti a digitális beemelésének lehetőségét az oktatásban, mert úgy véli, ahhoz, hogy tanítványaink kívánatos nyelvhasználati értékrendszere kialakuljon, az első lépés a nyelvi adekvátság tudatosítása.

A Selye János Egyetem Tanárképző Kara Doktori Iskolájának hallgatói is együttműködnek a Variológiai kutatócsoport tagjaival tudományos munkájukban, ezért ismertetőnkben a kötetben szereplő **PaedDr. Vas Kinga** *A Fehérlófia és a mese morfológiája*

című írását és **Mgr. Lőrincz Gábor** *A népköltészet és a műköltészet szövegvariánsai* a 6. osztályos irodalom tankönyvben című tanulmányát is röviden bemutatjuk. Ahogy Vas Kinga, a Selye János Egyetem Tanárképző Kara Doktori Iskolájának immár végzett hallgatója tanulmányának címe is sugallja, a dolgozat törzsanyagát Vladimir Jakovlevics Propp *A mese morfológiája* című műve képezi. A szerző célja egy magyar mese, a *Fehérlófia* elemzése a Propp által felállított séma alapján. Hipotézise szerint bizonyos, hogy az orosz és a magyar mesének vannak közös gyökerei. A magyar mese elemzése során a szerző arra a következtetésre jut, hogy a mese struktúrája egy zárt rendszer, és a Propp által meghatározott szempontok a Fehérlófiában is megtalálhatók.

Lőrincz Gábor tanulmányában a következő három, a 6. osztályos tankönyvben előforduló szöveg variánsait vizsgálja: *Kádár Kata* két változatát, az Ilosvai-féle *Toldit*, illetve Lackfi János *Apám kakasa* című költeményét. Az elméleti háttér lefektetése után a szerző a *Kádár Kata* két változatának variánsait vizsgálja, majd összeveti az *Anyám tyúkjá* és *Apám kakasa* című költeményeket. Tanulmányában a szerző nemcsak a szövegekben előforduló variánsok vizsgálatára vállalkozott, hanem a hozzájuk kapcsolódó feladatokat is elemzi. Fontosnak véli felvetni a taníthatóságukkal kapcsolatos kérdéseket és azt is, hogy mi az, amit a tankönyvből az egyes szövegek kapcsán hiányol.

Olyan további érdekes tanulmányok gazdagítják a kötetet, mint például: **PaedDr. Bečatová Ludmila** *Valóban csak a tankönyveken múlna a szlovákiai magyar diákok szlováknyelv-tudása?* című tanulmánya vagy **Dr. Takács Edit** *Tankönyvek és munkafüzetek a digitális világban* című írása, valamint további, az oktató-nevelő folyamat korszerűsítése során használható tanulmányok. E rövid összefoglalóval az volt a célunk, hogy ismertessük az olvasóval e fontos kutatási terület néhány kérdéskörét, illetve felhívjuk a pedagógustársadalom figyelmét e rendkívül hasznos kiadványra. A kötet sokszínűsége és szakmai színvonala okot ad arra, hogy minden kedves olvasó figyelmébe ajánljuk, akinek felkeltette az érdeklődési körét.